

Южека Роман Сергійович,
аспірант денної форми навчання
навчальної групи АС-941
кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРАВА У КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФСЬКИХ ВЧЕНЬ ДЛЯ ЮРИСТА

Значення філософії права на сучасному етапі розвитку юридичної науки є багатограним, оскільки має різне теоретично-практичне спрямування. Це, безумовно, пов'язано з тим, що творчість видатних філософів суттєво вплинула на подальший розвиток правової доктрини.

Практичне значення філософських вчень для юриста полягає в тому, що філософія допомагає людині свідомо формувати світогляд, який ґрунтуватиметься на розумінні нерозривного зв'язку з природою і буде спрямованим не на боротьбу з нею, а на гармонійне співіснування з нею. Важливим підґрунтям цього процесу є право як одне із найважливіших соціальних явищ, що поширюється на всі сфери суспільного життя. Неоднозначність, багатомірність і складність права зумовлює необхідність міждисциплінарного підходу у його вивченні. Тому право є об'єктом вивчення багатьох наук: філософії, соціології, юриспруденції та ін.

У становленні і формуванні праворозуміння філософія завжди відігравала особливу роль, пов'язану з її багатовіковим досвідом критично-рефлексивного міркування над глибинними цінностями і життєвими орієнтаціями. Колись І.Кант помітив, що людину осаджує багато питань, на які вона неспроможна відповісти через їх занадту складність. Знаменитий вирок І.Канта про те, що «юристи і дотепер шукають дефініцію для свого поняття права» залишається актуальним і на сьогодні.

Знання філософії завжди було важливим для сучасного праворозуміння. Це передусім пов'язано з тим, що творчість філософів суттєво вплинула на подальший розвиток правової думки. Юриспруденція філософів характеризується високою культурою, аргументованістю правового аналізу, чіткістю формулювань, обширністю досліджуваних проблем тощо.

Філософське осмислення, як уже відзначалося, має світоглядний характер, тобто спрямоване на розв'язання смисло-життєвих проблем людського буття. Тому воно може і має бути, з деякими застереженнями, охарактеризоване як філософський тип світогляду. Філософське світорозуміння характеризується домінуванням свідомої складової й існує у значенні самосвідомості історичних суб'єктів. Це, звісно, аж ніяк не означає відсутно-

сті в філософському світогляданні історичного процесу стихійного начала і не дає будь-яких підстав для його недооцінки. Іншою, не менш важливою, суттєвою рисою філософського осягнення історії є те, що в ньому співставлення “людина – світ” розглядається в його чистому, так би мовити, вигляді і в чіткій, зрілій і добре виявленій, а не в тій чи іншій, латентній, прихованій або ж перетвореній формі. Світоглядне філософське осмислення суспільної реальності, як і будь-яке світоглядне осмислення, містить усі три рівні смисложиттєвого відношення “людина – суспільний світ”: світовідчуття, світосприйняття й світорозуміння суспільної реальності. Однак, провідним, домінуючим світоглядним рівнем тут є не світовідчуття, як у міфології, і не світосприйняття, як у релігії, а правове світорозуміння.

Сьогодні відбувається інтенсивний інтеграційний процес, який характеризується тенденцією до синтезу філософського і частково-наукового підходів до пізнання права. Ця тенденція виразилась у формуванні і розвитку особливого напрямку, який називається «філософія права».

Структура філософії права віддзеркалює потребу вирішення основного питання філософії права, яке формулюється як питання про те, що є право (який сенс воно має). Це питання є філософським, оскільки співвідносить право з людським буттям. Через складність самої структури права основне питання філософії права може бути вирішене через розв’язання низки основних завдань (або головних питань) філософії права.

Центральним у філософії права постає питання про підстави справедливості та її критерії, завдання в межах якого право співвідноситься з мораллю (обґрунтування «природного права»). Не менш важливим стає пошук відповіді на питання про те, чому людина повинна підкорятись саме праву (завдання, в межах якого визначається співвідношення права і влади, про нормативну («зобов’язуючу») силу права). Вирішення двох попередніх завдань дозволяє зрозуміти природу і функції позитивного права (завдання, в межах якого з’ясовується характер правових норм, що виправдовують позитивне право загалом).

Значення філософії права у діяльності юристів виявляється у тому, що вона дозволяє сформулювати найбільш узагальнені уявлення (знання) про правову реальність, місце людини у взаємодії системного світу (світу права) та повсякденної реальності (світу людини) і забезпечити адекватне пізнання суспільного буття.

Філософія права необхідна кваліфікованому правнику (магістру права) для якісного підвищення рівня його професійної компетентності, набуття нових знань і навичок, що загалом сприятиме оптимізації системи правових взаємовідношень у людському співтоваристві і виявленню позитивних умов удосконалення соціально-правового життя.

Філософія права у системі юридичної освіти, у її співвідношенні з іншими видами і способами розуміння та вивчення права виступає вищою духовною формою пізнання, усвідомлення і утвердження його змісту, цінності та

значення в житті людей. Філософія права бере на себе синтезуючу роль культурних, духовних, соціальних, політичних та правових чинників розвитку суспільства, акцентуючи увагу на людиноцентриських, гуманістичних засадах усіх суспільних процесів. Лише завдяки осмисленому вибору життєвих пріоритетів в умовах достатньої інформованості про множину концепцій і теорій, які пояснюють явища та процеси суспільного буття, можна досягти стійкості переконань, органічного, а не «нав'язаного» формування національної свідомості та патріотизму, усвідомленого сприйняття ідеалів добра, справедливості, гуманістичних цінностей. Світоглядні дисципліни не лише підвищують рівень загальної ерудиції та культури, систематизують професійні знання та сприяють глибшому розумінню права, вони допомагають знайти своє місце у світі, адже світогляд – це ті цінності, ідеали, переконання та погляди, які є визначальними для суспільної орієнтації людини та її позиціонування в реальності. Безумовно, філософія права спрямована на підготовку не просто юриста, знавця права, а юриста-гуманіста, високопрофесійного фахівця, який визнає та втілює в практичну діяльність ідеали права як свобода, справедливість, гуманізм, рівність тощо.

Таким чином, розвиток сучасної юриспруденції завдячує філософії права своєю сутністю та принциповими засадами. Звідси філософія права виступає чинником формування світогляду юриста. Всебічне розуміння сучасного права юристом крізь призму філософії права передбачає світоглядне пояснення сутності права, його розуміння й покликання, оцінки під кутом зору людського буття, системи цінностей, що існує в суспільстві, втілення в практичну діяльність ідеалів права як свобода, справедливість, гуманізм, рівність тощо. Філософія права спрямована на покращення підготовки юристів, опанування ними основних філософсько-правових знань та успішного використання їх на практиці у своїй професійній діяльності.

Філософія права є вченням про сенс права, вченням про те, в результаті яких універсальних причин і заради яких універсальних цілей людина створює право. Основним та важливим завданням філософії права, безумовно, є дослідження глибинних, метафізичних, соціальних і духовних, релігійних і етичних передумов правопорядку, правосвідомості і правотворчості.